

Lausunto oikeusministeriölle

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö on pyytänyt allekirjoittaneelta lausuntoa valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin tueksi seuraavista kahdesta kysymyksestä:

-Miten arvioitte sen seikan oikeudellista merkitystä vaalien järjestämiselle, mikäli koronavirukseen sairastumisen vuoksi tartuntatautilääkärin eristykseen määrätyt eivät pääsisi äänestämään.

-Jos vaaleissa kaikki eivät voi käyttää äänioikeuttaan, mikä on riski vaalien uusimiseen.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan:

Kuntavaalien ajankohta ei ole perustuslaillinen kysymys. Siitä on säädetty vaalilain 144 §:ssä, jonka muuttaminen tapahtuu tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Sen sijaan kunnallinen äänioikeus sisältyy perustuslain perusoikeudet -luvun 14 §:n 3 momenttiin.

Minulle esitetyissä kysymyksissä keskeistä on tartuntatautilääkärin eristykseen määräämien henkilöiden äänioikeuden käyttö. Esitän tähän nähden kolme huomionarvoista näkökohtaa.

1. Tartuntatautilain nojalla eristykseen määrätyt eivät ole voineet käyttää äänioikeuttaan aiemmin toimitetuissa yleisissä vaaleissa eivätkä voi käyttää tulevaisuudessa vaaleissa, ellei lainsäädäntöä muuteta. Kuntavaalit ovat tässä suhteessa juridisesti aivan samassa asemassa. Eristyksessä olevien lukumäärissä sen sijaan on suuria eroja.
2. Perusoikeudet ja niiden tosiasiallinen käyttö eivät ole sama asia. Perusoikeus on voimassa, vaikka sen tosiallinen käyttö voi estyä. Tästä on lukuisia esimerkkejä. Yhdistymisvapaus on voimassa, mutta sen tosiasiallinen käyttö estyy ainakin fyysisissä kokouksessa sairaaloissa, vankiloissa, suljetuissa laitoksessa yms. olevilta, siis kymmeniltä tuhansilta henkilöiltä. Vastaavasti kokoontumisvapaus on voimassa, vaikka sen käyttö estyy näiltä samoilta ryhmiltä. Uskonnonvapaus, johon sisältyy uskonnon harjoittaminen, on voimassa, vaikka pääsy kirkkojen ja uskontokuntien hartauksiin voi olla tosiasiallisesti monilta estynyt.

Äänioikeus on voimassa, vaikka vaalipäivänä äänestämään päättänyt henkilö ei sitä tosiasiallisesti voi käyttää, jos hän ennakköänestyksen päätyttyä joutuu sairaalaan, tulee pidätetyksi, saa pakollisen työkomennuksen yms.

3. On suhteellisen tavallista, että kaksi perusoikeutta joutuu ristiriitaan keskenään. Tällöin on harkittava ja ratkaistava, kumpi perusoikeus kyseisessä tilanteessa on vahvempi. Se toteutuu ja vähemmän painava perusoikeus väistyy.

Eristyksessä olevan osalta kyse voisi olla perustuslain 7 §:ssä tarkoitettua henkilökohtaisen vapauden ja turvallisuuden perusoikeuden ja kunnallisen äänioikeuden perusoikeuden ristiriidasta.

Edellä sanottuun viitaten en näe perustuslaillista ongelmaa siinä, että eristyksessä olevat äänioikeudet eivät voisi tosiasiallisesti käyttää äänioikeuttaan, mutta toki on käytettävissä olevin keinoin pyrittävä välttämään perusoikeuden tosiasiallisen käytön estymistä.

Tästä käy myös ilmi vastaukseni vaalivalitukseen, jolla pyrittiisiin vaalien kumoamiseen ja uusien vaalien toimittamiseen. Sen edellytyksenä on vaalilain 103 §:n mukaan, että vaaliviranomaisen päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja lainvastaisuus on ilmeisesti saattanut vaikuttaa vaalien tulokseen. Edellytyksen täyttymiseen ei ole nyt olevassa tilanteessa perusteita, jota paitsi kyseessä on tartuntatautilääkärin, ei vaaliviranomaisen päätös.

Lauri Tarasti

ministeri

puh. 050-5687 300